

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΩΣ ΔΟΥΛΕΙΑ

Υ Π Ο

ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ

Τὸ ὄν ὑφίσταται καὶ ὑπάρχει εἰς τὰς σχέσεις του. Περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλομεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ σχέσηις τοῦ ἐγὼ πρὸς τὸ σὺ ἀποτελεῖ θεμελιώδη λειτουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς¹. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς τὴν συνάντησίν του μὲ τὸν πλησίον του. Ἡ σχέσηις τοῦ ἐγὼ πρὸς τὸ σὺ προσδιορίζει οὐσιαστικῶς τὸ ἐγὼ καὶ συνιστᾷ ἐν ταύτῃ τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν. Ὁ ἄνθρωπος ὑφίσταται καὶ ὑπάρχει κοινωνῶν τοῦ συνανθρώπου του.

Ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶναι, ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐλεύθερος καὶ δοῦλος, οὕτω καὶ ἡ συνάντησις τοῦ πλησίον εἶναι ἀναποφεύκτως καὶ γεγονὸς ἐλευθερίας καὶ γεγονὸς δουλείας. Πολλάκις ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐθεωρήθη ὡς ἐπιτελουμένη ἀκριβῶς ἐν τῇ συναντήσει τοῦ ἐγὼ μὲ τὸ σὺ καὶ ἡ συνάντησις αὕτη ἠξιολογήθη ὡς συνιστῶσα τὴν οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου. Ἐπὶ τῇ βάσει ἀφ' ἑνὸς μιᾶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ρομαντικῆς καὶ ἰδεαλιστικῆς διαθέσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς φαινομενολογικῆς διαπιστώσεως, ὅτι διὰ τοῦ σὺ ἀναπτύσσεται πολλάκις τὸ ἐγὼ, ἐξυμνήθη ἡ συνάντησις ὡς φορεὺς ἀποκλειστικῶς ἀξιολογικοῦ περιεχομένου, ὡς γεγονὸς δηλ. ἐλευθερίας. Ἄλλ' ἡ ἐμπειρικὴ πραγματικότης, θεωρουμένη μὲ φαινομενολογικὰ ἀκριβῶς κριτήρια, δὲν εὖνοεῖ πάντοτε μίαν τοιαύτην ρομαντικὴν διάθεσιν, δεικνύουσα ὅτι εἶναι μονομερῆς ἡ ἀντίληψις ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ συνάντησις τοῦ σὺ ἐπιτελεῖ πάντοτε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐγὼ. Ἡ συνάντησις δύο ὑποκειμένων, τοῦ ἐγὼ μὲ τὸ σὺ, παρουσιάζεται εἰς τὴν πραγματικότητα ὄχι μόνον ὡς γεγονὸς ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ ὡς γεγονὸς δουλείας. Ἐνίοτε μάλιστα ἡ συνάντησις μὲ τὸ σὺ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐγὼ παρουσιάζονται ὡς μεγέθη ἀντιστρόφως ἀνάλογα. Ἰσως θὰ ἠδύνατό τις νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ σημείου νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ συνάντησις τοῦ σὺ εἶναι ἐνίοτε διὰ τὸ ἐγὼ περισσότερον δουλεία καὶ ὀλιγώτερον ἐλευθερία. Ὅταν τὸ σὺ ἀνατέλλῃ εἰς τὸν ὄριζοντα, τότε ἐγείρονται φράγματα, μικρότερα ἢ μεγαλύτερα, εἰς τὸν χῶρον τοῦ ἐγὼ. Τὸ σὺ ἀποτελεῖ ἓνα (φυσικὰ ὄχι τὸν μόνον!) περιορισμὸν τοῦ ἐγὼ. Δὲν ὑπάρχουν μόνον ἐνδο(εγῶ)γενῆ ὄρια, ἀλλὰ καὶ ἐξωγενῆ, δῶρα τοῦ «ἄλλου».

Ἡ κοινωνία διαγράφει ὄρια εἰς τὸ ἐγὼ καὶ μάλιστα τὰ ὄρια ταῦτα συχνότατα εἶναι πολὺ στενότερα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τὸ ἐγὼ ὡς ὑποκείμενον θὰ

1. Σχετικῶς πρὸβλ. καὶ Σ π. Κυριαζοπούλου, Ἐλευθερία καὶ ἀυθιπέρβασις. Ἀθήναι 1962.

ἦτο διατεθειμένον ν' ἀνεχθῆ δι' ἑαυτό. Ἀκόμη καὶ ὅταν «ὁ ἄλλος» δὲν εἶναι («ἡ κόλασις»)¹, παραμένει ἴσως γεγονός, ὅτι οὗτος, «ὁ ἄλλος», ἀκόμη καὶ ὡς σύ, θέτει σύνορα εἰς τὸ ἐγώ, σύνορα, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουν πολὺ πρὸς τοίχους μιᾶς φυλακῆς τοῦ ἐγώ. Ἡ συνάντησις παρουσιάζεται οὕτω κατ' ἀνάγκην ὡς μία πρᾶξις ὑποταγῆς.

Ἐλευθερία εἶναι ἡ (ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ) ἐπιτελουμένη ὑποταγή τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, ἡ (ἐπιτελουμένη) προτίμησις τοῦ ἀξιολογικῶς ὑψηλοτέρου ἐναντι τοῦ ἀξιολογικῶς κατωτέρου στοιχείου. Ἡ ὑποταγή αὕτη, ἡ ὁποία λαμβάνει χώραν εἰς τὸ γεγονός τῆς ἀξιολογικῆς ἱεραρχήσεως τῆς πραγματικότητος, ὑπάρχει πολλάκις εἰς τὸ γεγονός τῆς συναντήσεως τοῦ πλησίον, ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς τοιαύτης ὑποταγῆς, ὅταν γίνεται ἐναυθῆ λόγος περὶ δουλείας. Ὑπάρχει καὶ ὑποταγή, ἡ ὁποία εἶναι καθαρὰ πρᾶξις δουλείας, καὶ ἡ ὑποταγή αὕτη ἀποτελεῖ συχνότατα τὸ περιεχόμενον τῆς συναντήσεως τοῦ ἐγώ μετὰ τὸ σύ. Ἡ συνάντησις τοῦ πλησίον εἶναι ἐν μέρει, ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον, καὶ αὐταπάρνησις, καὶ ἡ αὐταπάρνησις αὕτη δὲν εἶναι μόνον ἀπάρνησις τοῦ ἰδίου κακοῦ — μιὰ τοιαύτη αὐταπάρνησις θὰ ἀπετέλει κατ' ἐξοχὴν πρᾶξιν ἐλευθερίας—, ἀλλὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἀπάρνησις τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνιστᾷ ἀκριβῶς τὴν οὐσίαν τῆς δουλείας. Οὐδεμία ἐγγύησις ὑπάρχει, ὅτι τὰ ὄρια, τὰ ὁποῖα θέτει ἐκάστοτε τὸ σύ εἰς τὸ ἐγώ, εἶναι πάντοτε ὄρια, τὰ ὁποῖα ζητοῦν ν' ἀναγκαιώσουν μιαν τάσιν τοῦ ἐγώ πρὸς τὸ κακόν. Τοῦναντίον, πολλαὶ ἐνδείξεις ἀναγγέλουν, ὅτι τὰ ὄρια, τὰ ὁποῖα θέτει τὸ σύ, ἀνακόπτουν πολλάκις τὸ ἐγώ εἰς τὴν ἀξιολογικὴν πορείαν του, τὴν τελειώσιν του εἰς τὸ ἀγαθόν.

Ἡ ἀπομόνωσις ἐπομένως, εἰς τὴν ὁποίαν καταφεύγει τὸ ὑποκείμενον μετὰ τὴν ἐμπειρίαν μιᾶς ἀτυχοῦς συναντήσεως, δὲν δύναται νὰ εἶναι πάντοτε πτώσις ἐκ τῆς ἀξίας εἰς τὴν ἀπαξίαν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀναπόφευκτος καρπὸς τῆς εὐλογημένης φροντίδος τοῦ ὑποκειμένου διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν του. Τὸ διαζύγιον μετὰ τὸ ἐγώ καὶ τοῦ σύ ἀποτελεῖ, ὡς αἴτημα ἢ πραγματικότης, τὴν διακήρυξιν, ὅτι ἡ συνάντησις ὑπῆρξεν (ἢ τοῦλάχιστον ἐθεωρήθη) ζυγὸς δουλείας καὶ ὄχι γεγονός ἐλευθερίας. Ποσάκις ἡ συνάντησις δὲν ἀποτελεῖ γεγονός ἢ καθεστῶς μονομεροῦς ἢ ἔστω ἀμφοτερομεροῦς δουλείας! Ποσάκις δὲν ἀποφασίζει τὸ ἐγώ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τὸ σύ διὰ τὴν διατηρήσιν ἐν ζωῇ μιαν συνάντησιν! Ποσάκις δὲν θυσιάζει ὁ πατήρ τὸν υἱὸν του διὰ τὴν κερδηθῆ ἢ εὖνοια τῆς Ἰσχύος! Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τὴν ἔνδειαν (καὶ ποῖος ἄνθρωπος ἀγνοεῖ τὴν ἔνδειαν!), βλέπει μὲ δέος, ὅτι μόνον κύπτων δύναται νὰ διαβῆ τὸ ἀνοιγμα τοῦ σύ διὰ τὴν εἰσέλθῃ εἰς τὸν χώρον αὐτοῦ. Εἰς τὰς ὑπερβολὰς του τὸ γεγονός τοῦτο συνιστᾷ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς ζωῆς τῶν κολάκων. Εἰς

1. Διὰ τὴν σχετικὴν θέσιν τοῦ J.-P. Sartre, πρβλ. Ν. Α. Νησιώτη, Ὑπαρξισμὸς καὶ χριστιανικὴ πίστις. Ἀθήναι 1956, σ. 145 ἐξ.

τάς συνήθεις του διαστάσεις τὸ γεγονός τοῦτο συναντᾶται παντοῦ, ἔπου καταβάλλεται προσπάθεια διὰ νὰ κερδηθῇ ἡ εὐνοια. Ὡς λειτουργὸς ὀρίζεται συνήθως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ καίη θυμίαμα. Ἀρχηγὸς τῶν δούλων καθίσταται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀναδεικνύεται, ἀκριβῶς διότι ἐπιδεικνύει ἀρίστην διαγωγὴν δούλου. Ἐφ' ἔσον ἡ ἐπιδιωκομένη συνάντησις εἶναι συναλλαγή, εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ ταπεινώσις. Ὅπου ὑπάρχει συναλλαγή, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει αὐθορμητισμὸς. Ἀληθὲς εἶναι ἐν προκειμένῳ τὸ συμφέρον. Ὁ συναλλασσόμενος ὑποκύπτει εἰς τοὺς ἔρους ἐκείνου, μεθ' οὗ συναλλάσσεται.

Ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ συνάντησις καθίσταται πρᾶξις δουλείας, ἐγκεῖται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι τὰ εἰς σχέσιν τελούντα ὑποκείμενα διαφέρουν ἀλλήλων. «Πᾶν γὰρ τὸ ἀνόμοιον ἀπτόμενον πόνον παρέχει», παρατηρεῖ ὁ προσωκρατικὸς Ἀναξαγόρας¹. Ἡ διαφορὰ, ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ σύ, καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν ὑποταγὴν τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον, ἐφ' ἔσον ἐπιζητεῖται ἡ γέννησις ἢ ἡ ἐν ζωῇ διατήρησις τῆς συναντήσεως. Καθ' ἔσον τὰ διάφορα ὑποκείμενα εἶναι ὅμοια, ἡ ὁμοιότης των ἀποτελεῖ ὡς τοιαύτη τὴν συνάντησιν αὐτῶν. Δύνανται ὅμως τὰ διάφορα ὑποκείμενα νὰ συναντηθοῦν, καθ' ἔσον διαφέρουν;

Ἐνταῦθα δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἄσκοπον νὰ μελετηθῇ ἰδιαιτέρως τὸ ζήτημα τῆς «διαφορᾶς» ταύτης. Εἶναι πολῦτιμος καρπὸς τῆς σοφίας τῶν προσωκρατικῶν ἢ διαπίστωσις, ὅτι φίλα εἶναι τὰ ὅμοια. Ἀνήκει ὡσαύτως εἰς τὴν προσωκρατικὴν ἐποχὴν ἡ ἐπίγνωσις, ὅτι φίλα εἶναι καὶ τὰ ἀνόμοια. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ ἀνομοιότης, ἡ ὁποία συνιστᾷ συνάντησιν. Εἶναι ἡ ἀνομοιότης ἐκείνη, ἡ ὁποία, ὡς τοιαύτη ἀκριβῶς, ἔλκει εἰς συνάντησιν τὰ διάφορα ὑποκείμενα, καὶ τὴν ὁποῖαν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν συμπληρωματικὴν ἀνομοιότητα². Τὸ ἐν ὑποκείμενον πληροῖ εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν τὰ κενὰ τοῦ ἄλλου οὕτως, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀρμονία ἐνὸς ὅλου. Κατὰ πόσον καὶ ἡ συνάντησις αὕτη ἐνδέχεται ν' ἀποτελῇ ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει γεγονός δουλείας, τοῦτο εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀξίζει ἴσως νὰ μελετηθῇ εἰδικώτερον. Ὅπως δὲποτε ὅμως, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ ἐγὼ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ σύ οὕτως, ὥστε νὰ μὴ δύναται τὸ πρῶτον νὰ εἶναι αὐτάρκης ἄνευ τοῦ δευτέρου. Ἡ τοιαύτη συνάντησις εἶναι ἐν προκειμένῳ ἐν τυπικὸν ἴσως παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ὅτι ἡ

1. Παρὰ Θεοφράστῳ, ἐν Diels-Kranz, Vorsokratiker II, 287-8.

Πρβλ. α' Ἐμπεδοκλῆς τὰς ἡδονὰς γίνεσθαι τοῖς μὲν ὁμοίοις (ἐκ) τῶν ὁμοίων, κατὰ δὲ τὸ ἔλλειπον πρὸς τὴν ἀναπλήρωσιν, ὥστε τῷ ἔλλειποντι ἢ ὀρεΐσι τοῦ ὁμοίου τὰς δ' ἀληθόνας τοῖς ἐναντίοις» (παρὰ Diels-Kranz I, 307₁₋₄).

2. «Ἀρμονία δὲ πάντως ἐξ ἐναντίων γίνεται: ἔστι γὰρ ἀρμονία πολυμιγέων ἐνωσις καὶ δίχα φρονεόντων συμφρόνησις», Φιλόλαος (παρὰ Diels-Kranz I, 410₂₀₋₂₂). Ἡράκλειτος: «ἴσως δὲ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γίγνεται καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφανον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων ὡσπερ ἀμέλει τὸ ἄρρον συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐκ ἐκίτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον καὶ τὴν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνήψεν, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων» (παρὰ Diels-Kranz I, 152₁-153₁).

ἁρμονία τοῦ ὅλου, ἡ ἐπιτελουμένη ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀνομοιότητος τῶν φύ(ι)-λων, προϋποθέτει ἢ συνεπάγεται τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἑνὸς ἐκ τοῦ ἑτέρου. Καὶ ἐρωτᾶται: Εἶναι δυνατόν μία τοιαύτη ἐξάρτησις νὰ μὴ ἀποτελῇ, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἀντίθεσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ὑποκειμένου;

Ὅπως δὲ ποτε ὀφείλει τις ν' ἀναζητήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ὄχι εἰς τὸ ἀφηρημένον, ἀλλ' εἰς τὸ συγκεκριμένον. Μετὰ τοῦ R. Guardini θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ νὰ εὗρωμεν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ «Konkret-Lebendige»¹. Καὶ τοιοῦτον εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἡ συνάντησις. Ἐν προκειμένῳ θ' ἀπετέλει ἴσως σφάλμα ἡ ἀναζήτησις τῆς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἀπομόνωσιν τοῦ ὑποκειμένου. Ὅχι διότι ἡ μόνωσις δὲν εἶναι κάτι τὸ συγκεκριμένον, ἀλλὰ διότι αὕτη ἀντίκειται εἰς τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου, ἡ ὁποία κατὰ βᾶσιν τείνει εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς κοινωνίας. Ἡ ἄρνησις τῆς κοινωνικότητος τοῦ ὑποκειμένου ἀποτελεῖ ἄρνησιν τῆς αὐθεντικότητος αὐτοῦ, τῆς ζωῆς του.

Ἐνταῦθα εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ αὐθεντικῆς καὶ μὴ αὐθεντικῆς συναντήσεως. Οὕτως εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ προχωρήσωμεν εἰς μίαν διάκρισιν μεταξὺ ἑνὸς φαινομενολογικοῦ καὶ ἑνὸς ἀξιολογικοῦ ἐπιπέδου συναντήσεως. Φαινομενολογικῶς ὡς συνάντησις δύναται νὰ παρουσιάζεται καὶ ἐν γεγονόσι, τὸ ὁποῖον θεωρούμενον ἐπὶ τῇ βᾶσει ἀξιολογικῶν κριτηρίων, δύναται νὰ ἐναντιοῦται ριζικῶς εἰς τὴν αὐθεντικὴν συνάντησιν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ αὐθεντικότητος καὶ μὴ αὐθεντικότητος εἶναι γεγονὸς ἀξιολογικὸν καὶ ὄχι ἀπλῶς φαινομενολογικόν. Ἡ φαινομενολογία ἀδυνατεῖ ὡς τοιαύτη νὰ προβῇ εἰς ἀξιολογικὰ κρίσεις. Ὅπου λαμβάνει χώραν ἀξιολογικὴ κρίσις, ἐκεῖ ἔχει γίνεαι ὑπέρβασις ἢ παράβασις τῶν ὁρίων τῆς φαινομενολογίας. Ἡ ὑπέρβασις τοῦ φαινομενολογικοῦ ἐπιπέδου τελεῖται ὡς ἀναγωγὴ εἰς τὸ ἀξιολογικὸν βάθος τοῦ φαινομένου. Ἡ παράβασις τῶν φαινομενολογικῶν ὁρίων διαπράττεται, ὅταν ἐπιχειρῆται ἡ διατύπωσις ἀξιολογικῆς κρίσεως ἐπὶ ἑνὸς φαινομένου ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ βάθους, τὸ ὁποῖον καὶ συνιστᾷ ἀκριβῶς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ νόημα τοῦ ἐν λόγῳ φαινομένου. Τὸ λάθος τοῦτο χαρακτηρίζει βασικῶς τὰς «ἀξιολογικὰς» κρίσεις τῆς «μάζης», ἡ ὁποία ἀδυνατεῖ νὰ ἀναχθῇ εἰς τὸ ἀξιολογικὸν βάθος τῶν φαινομένων. Ὅ,τι φαίνεται αἰσθητικῶς εἰς τὴν συνάντησιν δὲν εἶναι πάντοτε καὶ αὐθεντικὴ συνάντησις. Ἡ φαινομενολογικὴ εἰκὼν ἑνὸς γεγονότος καὶ ἡ ἀξιολογικὴ τοιαύτη τοῦ «αὐτοῦ» γεγονότος δὲν συμπίπτουν πάντοτε. Ἡ αὐθεντικὴ συνάντησις εἶναι γεγονὸς μὲ ἀξιολογικὸν περιεχόμενον. Ὅπου ἀπουσιάζει ἡ ἀλήθεια, ἐκεῖ δὲν πρόκειται περὶ αὐθεντικῆς συναντήσεως, ὅσον ἐντυπωσιακὰ καὶ ἂν εἶναι τὰ φαινομενολογικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ζητοῦν νὰ πείσουν περὶ μιᾶς αὐθεντικότητος. Ἡ φαινομενολογία δύναται νὰ ἀπατήσῃ, ὅταν ἐφαρμόζωνται τὰ «ἀξιολογικὰ» κριτήρια

1. Πρβλ. R. Guardini, Der Gegensatz. Versuche zu einer Philosophie des Lebendig-Konkreten. Mainz 1925^a, 1955.

τῆς μάζης. Αἱ μονάδες μετρήσεως ἐπιφανείας δὲν εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀξιολογικοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ βάθος τῶν φαινομένων. Ὅταν ἡ προσπάθεια ἀξιολογικῆς κρίσεως ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ τὰς ὀλοκληρωτικὰς ἀπαιτήσεις μιᾶς ἀποκλειστικῆς φαινομενολογίας, τότε τὸ ζήτημα τῆς συναντήσεως, ὅπως καὶ πᾶν ζήτημα τῆς Ἠθικῆς, παρουσιάζεται ὑπὸ διάφορον φῶς. Οὕτως, ἡ πρόσευχῃ ἐνὸς μοναχοῦ δύναται ἀξιολογικῶς νὰ εἶναι περισσότερον αὐθεντικῆ συνάντησις τοῦ πλησίον, παρ' ὅσον δύναται νὰ εἶναι αἱ κοσμικαὶ ἐπιδόσεις ἐνὸς Δὸν Ζουάν, ὁ ὁποῖος φαινομενικῶς οὐδέποτε μένει μόνος, (ἐὰν φυσικὰ δεχθῶμεν, ὅτι ὁ μοναχὸς εἶναι ἅγιος, δηλ. ζῆ ἐν τῇ ἀλήθειᾳ, καὶ ὅτι ὁ γόης ψεύδεται). Ἡ αὐθεντικῆ συνάντησις εἶναι γεγονὸς ἀληθείας. Τὸ ψεῦδος δὲν εἶναι συνάντησις. Αὐθεντικῆ συνάντησις εἶναι ἡ ταυτότης τῆς ἀληθείας, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὰ διάφορα ὑποκείμενα. Ἡ ἀλήθεια ἀποτελεῖ τὴν συνάντησιν. Τὸν ἄνθρωπον συναντᾷ ὁ μετέχων τῆς ἀληθείας. Ὅπου λαμβάνει χώραν μετοχὴ τῆς ἀληθείας, ἐκεῖ ἐπιτελεῖται ἡ συνάντησις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ αὐθεντικῆ συνάντησις δὲν δύναται ὡς ἐκ τούτου νὰ εἶναι ἁμαρτία. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν εἶναι δουλεία. Ὅτι ἡ αὐθεντικῆ συνάντησις συνυπάρχει μὲ τὴν μὴ αὐθεντικὴν τοιαύτην, τοῦτο εἶναι ἐξ ἄλλου μία μερικὴ ἔκφασις τοῦ βασικοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὴν ἐμπειρικὴν πραγματικότητα ἡ αὐθεντικότης συνυπάρχει μὲ τὴν μὴ αὐθεντικότητα, ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν ἀναλήθειαν, ἡ ἀγιότης μὲ τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ὀρθοδοξία μὲ τὴν ἄρρῃσιν, τὸ ἀγαθὸν μὲ τὸ κακόν.

Ὅταν ἡ συνάντησις τοῦ πλησίον εἶναι γεγονὸς ἀληθείας, τότε ἡ συνάντησις αὕτη εἶναι συνάμα συνάντησις τοῦ Θεοῦ, δηλ. ἐπιτέλεσις τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Δουλεία εἶναι ἡ μὴ αὐθεντικῆ συνάντησις, ἡ ἐκτροπὴ ἐκ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐλευθερία ἡ ἐπιτέλεσις τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸν «ἄλλον» συναντᾷ πραγματικῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιτελεῖ τὸ ἀγαθόν. Ὅπου ὑπάρχει ἁμαρτία, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει αὐθεντικῆ συνάντησις. Ἡ σχέσις, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται διὰ μιᾶς μὴ αὐθεντικῆς, δηλ. διὰ μιᾶς ἁμαρτωλῆς, συναντήσεως, εἶναι σχέσις δουλείας. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἡ ἀγιότης ἀποτελεῖ τὴν ὑπέρβασιν πάσης ἐνδοκοσμικῆς ἐξαρτήσεως.

Διὰ τῆς διαπιστώσεως ταύτης εὐρισκόμεθα ἴσως εἰς τὰς θεολογικὰς αἰα καὶ ἀνθρωπολογικὰς ρίζας τοῦ μεγάλου ἐκείνου φαινομένου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ὀρθόδοξος ἀσκησις. Ὁ ἀσκητὴς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγωνίζεται διὰ τὴν ἐλευθερίαν.